

Project Update: October 2018

In accordance with the project goals, we successfully carried out fieldwork, capacity building workshops and project PR between July and September 2018. Overall, nine caves in Osh region (Tuya-Muyun mountain range and Aravan district) and two in Batken region were studied, and 11 bat species were identified. Most of the caves are important nursery sites for *Rhinolophus ferrumequinum*, *R. lepidus*, *Myotis blythii* and *M. emarginatus*. Three species (*R. hipposideros*, *Barbastella capsica*, and *Tadarida teniotis*) are in the Red Data Book of the Kyrgyz Republic. In addition, the capacity building workshops facilitated the establishment of a bat working group by students from the Osh State University. The students produced information stickers and together with the university professors we wrote a newspaper article to popularize bat conservation in the South-West part of Kyrgyzstan.

The preliminary results were presented during the conference Conservation Asia 2018 (6-10.08), Bishkek, Kyrgyz Republic. The actual data for the state of the summer bat colonies in south-western Kyrgyzstan was promoted by means of both a poster and a presentation.

The conservation aspect of the project excited not only the participants but also the media. An interview for the national television news feed is available on the Kyrgyz TV website: <http://www.ktrk.kg/media/video/11760> .

Left: Conference poster. Right: Bat working group.

Left: Capacity building workshop. Right: Conference presentation.

Tadarida teniotis.

Barbastella capsica.

Rhinolophus hipposideros.

Sticker

ЖАРГАНАТТАР ЖАРДАМ ДЕП ЖАР САЛАТ

Үстүбүздөгү жылдын жай мезгилинде Ош мамлекеттик университетинин биология жана туризм багыттары боюнча окумуштуулары (Алтыбаев К.И., Маманова Г.А., Назамиев А.Г.), магистрлери (Маматкалыков П.М., Султанбек кызы Б.) жана студенттери (Базарбаева Д.Т., Жунусалиева Э.Ж., Кочкоров Э.Н., Кубангыч уулу Ж., Нематбек кызы Э.) тарабынан өлкөбүздүн түштүк-батыш бөлүгүндө жайгашкан үңкүрлөрдө изилдөөлөр жүргүзүлдү. Бул иш-аракет Улуу Британиянын «Rufford» фонду тарабынан каржыланган долбоордун негизинде аймактагы жарганаттардын сейрек түрлөрүн экологиялык-биологиялык максатта иликтөөгө багытталган. Ал эми Болгариянын Илимдер академиясынын Биология жана экосистемаларды изилдөө институтунун илимий кызматкери Х. Дундарова бул илимий долбоордун демилгечиси жана жетекчиси болду.

Талаалык изилдөөлөр негизинен Араван жана Ноокат райондорунда жайгашкан Ажыдаар-Үңкүр, Баритова, Сасык-Үңкүр, Сюрприз, Ферман, Чилустун үңкүрлөрүндө жүргүзүлдү. Белгилеп кетсек, бул жерлерде республиканын Кызыл китебине кирген жарганаттардын сейрек түрлөрү тар-

калган жана аларды коргоонун эл аралык да мааниси бар. Изилдөө мезгилинде жарганаттардын табигый таркалуу жайлары, жашоо шарттары, азыктануу өзгөчөлүктөрү, көбөйүү абалы ж.б. жактары каралды. ДНК денгээлинде изилдөө максатында кандын үлгүлөрү Европага жөнөтүлдү жана алардын жыйынтыгынын негизинде жаңы ачылыштар болот деген үмүттөбүз. Илимий изилдөөлөрдөн тышкары үңкүрлөрдүн ичин, айланасын таштандылардан тазалоо, жергиликтүү жашоочуларга түшүндүрүү иштери да алынмып барылды.

Тилекке каршы, аталган райондордун аймактарындагы бул изилдөөлөр экологиялык жактан чоң көйгөйлөр жана кейиштүү жагдайлар бар экендигин көрсөттү. Атай кетсек, кылдырылган бардык үңкүрлөрдүн табигый жактан кызыгууну жаратуучу объектилери (сталактиттер, минералдар ж.б.) талкаланган, сувенир катары алып кетүү үчүн (же жөн эле) сындырылган. Үңкүрлөрдүн ичи сырты адам ишмердүүлүгүнүн таштандылары (пластик идиштер ж.б.) менен булганган. Эң эле зыяндуу көрүнүш болуп үңкүрлөрдүн ичинде от жагуу эсептелет

(айрыкча, автомашиналардын баллондорун жагуу жарганаттар жана алардын балдары үчүн өтө коркунучтуу). Дагы бир таң калыштуу түшүнүк бар экен: жарганаттардын уясынын дарылык касиеттери күчтүү деп, аларды козутуп, от жагып, аскаларды чукуп издеген фактылар бар (бизден да чоң акча сунуштап сурагандар болду). Жарганаттар эч кандай уя салбай, курбай тургандыгын, аларшыптагы ташта эле төлдөй тургандыгын айтып кетebиз.

Мындай кейиштүү көрүнүштөр уюшулбаган туризмдин жана жергиликтүү элдин (айрыкча,

балдардын) жаратылышка болгон терс, түшүнбөстүк мамилелеринин жыйынтыгы деп эсептейбиз.

Эгер, мындай терс иш-аракеттер улана берсе, жакынкы 10 жылда үңкүрлөр кызыктыруучу касиеттерин толук жоготуп, андагы жарганаттардын сейрек кездешүүчү эмес, кадимки түрлөрү да калбай калары толук анык. Ошондуктан бул көйгөйгө окумуштуу коомчулуктан тышкары, аталган райондордун жетекчилдери жана айыл өкмөттөрү да көңүл буруулары уучурдун талабы деп эсептейбиз. Айрыкча, жакын жайгашкан айылдарда, мекен-терде кеңири түшүндүрүү иштерин алып баруубуз зарыл.

Акырында, бул изилдөөгө жакындан көмөк көрсөткөн "Чилустун" ден соолукту калыбына келтирүү борбору" коомдук фондунан (жетекчиси Д.Х. Исламов) жана Үңкүрлөрдү коргоо жана изилдөө фондунан (жетекчиси А.С. Дудавилия) ыраазычылык билдиребиз. Аталган уюмдар жана инсандар аймактагы үңкүрлөрдү илимий аймактан изилдөө, коргоо жана алардын негизинде эл аралык маанидеги илимий экспедицияларды, экологиялык туризмди уюштуруу менен дүйнөлүк коомчулукка даңазалоо жагынан чоң иштерди аткарып келишет.

Абдурашит НИЗАМИЕВ,
Хелиана ДУНДАРОВА,
Гулиана МОМОШЕВА,
Ош шаары.